

Дългосрочна стратегия за включване на младите хора в дейности по опазване на околната среда

Стратегията е разработена по проект №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)”, Приоритетна ос: 3. Околна среда, Специфична цел : 3.2. Опазване на околната среда, co-funded by the EU through the Interreg-IPA CBC Bulgaria–Serbia Program 2014 – 2020

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

**Този проект е съфинансиран от ЕС чрез програмата Интеррег - ИПА ТГС
България-Сърбия.**

**Тази публикация е създадена с помощта на ЕС чрез програмата
Интеррег - ИПА България-Сърбия, проект "За всеки спасил дърво
FOREST" CCI No 2014TC1615CB007. Съдържанието на публикацията е
единствена отговорност на Институт за гората, БАН и не може по
никакъв начин да отрази мнението и вижданията на ЕС или
Управляващия орган за Програмата.**

*Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е
съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-
Сърбия*

Съдържание

I. Въведение	11
II. КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ДЪЛГОСРОЧНА ВИЗИЯ	13
III. Европейски и национален контекст	27
IV. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ И ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД УЧАСТИЕТО НА МЛАДИТЕ ХОРА В ДЕЙНОСТТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА	41
V. ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНИЦИАТИВАТА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В ДЕЙНОСТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА	45
1. Привличане на вниманието чрез използването на иновативни подходи	46
2. Фокусиране върху „забавление“ и „теми“ вместо открит фокус върху „природата“ или „опазването“	48
3. Предлагане на „меню“ от дейности, които отговарят на различни предпочитания „Да излезем на открито“	50
4. Запазете дейностите прости и ефективни, за да могат лесно да бъдат изпълнени	51
5. Практически дейности, които насърчават груповата работа	52
6. Осигуряване на вълнуващи преживявания сред дивата природа	53
7. Използване на изкуството и различни медийни връзки	54
VI. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ	56
1. Подходът „Стъпка по стъпка“	57
2. Започнете на местно ниво и след това се впуснете по-надалеч.	60
3. Подход "Дайте възможност на доброволците"	62
4. Ангажиране на хора в проекти, за които ги е грижа	63

Проектът №СВ007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

5. Изграждане на информационна и комуникационна инфраструктура.....	66
VII. КООРДИНАЦИЯ, ИЗПЪЛНЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И ФИНАНСИРАНЕ	
67	

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Относно проекта

Цели и дейности на проект FOREST

Проект FOREST е базиран на концепцията за ангажиране на младежи-доброволци в решаването на проблеми, свързани с опазване състоянието на горските хабитати в трансграничния регион. С методическата подкрепа на експертите от Института за гората и съвместното участие на младежи от общините Ботевград и Ниш, бяха реализирани поредица от дейности, насочени към повишаване на знанията и уменията на младежите по отношение на оценката на здравословното състояние на горите, методите за опазване и възстановяване на горските хабитати и популяризирането на подобни инициативи сред обществото.

Конкретните дейности, които бяха реализирани в периода на изпълнение на проекта от 16 май, 2019 до 16 август, 2020 са следните:

Дейност 1: Организиране на Международен семинар насочен към повишаване на обществената информираност и ангажираността на младите хора за участие в дейности, свързани с опазването на горите (Място на провеждане –Сърбия).

Дейност 2: Провеждане на обучителен курс на младежите-доброволци, с участието на международни експерти, които ще представят теми, свързани с опазването на околната среда и устойчивото използване на природните ресурси в горите (Място на провеждане- България).

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Дейност 3: Провеждане на залесителни мероприятия в различен тип местообитания върху горска и градска територия (Място на провеждане- Сърбия).

Дейност 4: Диагностика и контрол на популациите от насекомни вредители и патогени в горски екосистеми и оценка на състоянието им в контекста на свързаните с тях екосистемни услуги (Място на провеждане- България).

Дейност 5: Картиране, оценка и подобряване състоянието на популации от ценни растителни видове (Място на провеждане- България).

Дейности 6 и 7: Създаване на хербариуми от местни растителни видове и представянето им пред обществеността под формата на изложби (Място на провеждане- Сърбия и България).

Дейност 8: Създаване на Съвместна електронна база данни, в която ще бъде събирана информация от теренните проучвания, приложни и научни резултати от изпълнението на отделните дейности по проекта (фотоси, видеофайлове, координати на находища, карти, публикации, данни от измерванията на популациите и съобществата и др.) (Място на провеждане- България).

Дейност 9: Разработване на дългосрочна стратегия за ангажиране на младите хора в изпълнението на дейности свързани с опазването на природата (Място на провеждане България).

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България- Сърбия

Дейност 10: Заключителна конференция с международно участие включваща представяне на резултатите от проекта и демонстриране на добри практики от проекти и инициативи с подобна насоченост (Място на провеждане България).

Във всяка от горепосочените дейности бяха включени различен брой младежи от общините Ботевград и Ниш, на възраст от 13 до 18 г., като участниците в отделните дейности няма да се повтарят.

Партньори по проекта

Младежко движение за развитието на селските райони в България“ (МДРСРБ) е водещ партньор по проекта и сдружение с нестопанска цел, със седалище и адрес на управление в гр. Ботевград. Официално е регистрирано през 2009 г. Основните цели, които си поставя организацията са да съдействаме и стимулираме свободната инициатива, да генерираме нови идеи, да си взаимодействаме и обменяме информация и опит с подобни организации, както и с държавни и международни институции в областта на науката, културата, образованието, спорта, туризма, околната среда за социалното развитие на младежката общност от селските райони на България.

Основните сфери на дейност са защита правата на младите хора; подпомагане на социалната реализация на младежите; разработка и

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

реализиране на стратегии, програми и проекти за развитие на селските райони; събиране, обработка и анализ на данни за състоянието и перспективното развитие на селските райони; информационно – консултантска дейност сред младежта относно законодателството в Република България и разясняване правата и задълженията на гражданите, подпомагане на млади таланти и младежи в неравностойно положение, застъпничество и др.

МДСРБ като водещ партньор отговаря за: цялостно управление и координация на проекта; комуникация със Съвместния секретариат на програмата; комуникацията и сътрудничеството между партньорите; управлението на риска; вътрешният мониторинг; докладването на изпълнението по проекта и др. В допълнение МДСРБ е отговорен партньор за изпълнението и отчитането на дейности 2, 4, 5 и 7.

Център за обществени иновации „НИИТ“ е доброволно, неправителствено и с нестопанско сдружение, създадено през 2007 г. в Ниш, Южна Сърбия.

Основната цел на НИИТ е да подкрепи развитието на обществото чрез иновативните инструменти и средства. В обхвата на интересите и работата на сдружението и попада не само Република Сърбия, но и страни от региона на Балканите, както и от цяла Европа.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Най-съществена част от мисията на организацията е приносът за подобряване на гражданското общество чрез информиране и образование на гражданите за демокрацията и обществените институции. Също така, NITT подкрепя групи, асоциации и лица, които работят върху разпространението на идеи на гражданското общество. Инструмент за укрепване на демократизацията е подбуждането на гражданите за по-активно и по-широко участие в процеса на вземане на решения. NITT участва в борбата срещу корупцията, липсата на прозрачност и други обществени предизвикателства.

В рамките на проект FOREST NIIT е отговорен партньор за изпълнението и отчитането на Дейности: 1, 3 и 6. Организацията ще осигурява ежедневно техническо управление и изпълнение на тези индивидуални работни пакети. Също така NIIT ще оказва съдействие на останалите партньори в организацията и изпълнението на всички дейности по проекта.

Институт за гората

Институтът за гората към БАН е вторият партньор по проекта от българска страна. Мисията му се състои в провеждане на фундаментални и научно-приложни изследвания на горските екосистеми, изпълняващи ключова роля в околната среда както в нейната цялост и ненарушеност, така също в условия на антропогенни въздействия, включително смекчаване на последствията от климатичните промени. Институтът за гората създава теоретичната и научна основа за практически решения във връзка с *Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)”* е съфинансиран от ЕС посредством програмата *Интеррег –ИПА България-Сърбия*

лесовъдските системи за стопанисване, горски генетични ресурси, опазване на горите, защита от ерозия и наводнения, както и подпомагане формирането на политики и законодателство по опазване на горите и природата.

Основавайки се на връзката между традиции и иновации в горското стопанство и биологичните науки, както и на приоритетите на Българската академия на науките, специфичните научни дейности на Институт за гората включват:

- проучване структурата, функционирането и адаптирането на горските екосистеми към климатичните промени и други естествени и антропогенни въздействия;
- разработване на програми за екологосъобразно стопанисване и ползване на горите и продуктите от тях;
- изучаване на биологичните ресурси и опазването на горската флора и фауна

Натрупаните знания в отделните звена подпомагат разработването на мерки и подходи на екологосъобразното и устойчиво управление на горите чрез които се минимизират негативните екологични последици.

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

I. Въведение

По света все повече млади хора желаят промяна в управлението и настояват за уважение към техните основни свободи и права; по-добри условия за тях и техните общности; възможности за учене, работа и участие в решения, които ги засягат. Повече от всякога, сега е време за увеличаване на инвестициите в изследвания, политики и програми за повишаване на техните компетенции, чрез които младежите да проспират, да получат усещане за надежда и общност и се ангажират като отговорни социални партньори и новатори.

Разработването на Дългосрочна стратегия за включване на младите хора в дейности за опазване на природата (Стратегията) по Проект “For everyone saved a tree (FOREST)”, съфинансиран от ЕС по Interreg-IPA CBC Bulgaria–Serbia Programme 2014-2020, е провокирано и от Оперативна стратегия за младежта 2014-2021 на ЮНЕСКО, в която се застъпва необходимостта от проучването на осъществимостта и последиците от включването на младежта като нов глобален приоритет и да се определи най-добрата модалност за внедряване в стратегии за нейното обучение, възпитание и израстване. Чрез тях младежката воля трябва да бъде насочена и като бенефициенти, и като бъдещи лидери, към достигане на устойчиво развитие (Axis 2, 16).

Разработването на Стратегията се основава на интердисциплинарен подход, като са включени различни експерти (учени по устойчиво

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

ползване на горските ресурси и опазване на природата и биоразнообразието, преподаватели, горски служители, редактори и др.), държавни и общински структури и неправителствени организации от Република България и Република Сърбия.

Стратегията определя, като **основен приоритет** в образованието на младите хора опазването на околната среда, а това ще им помогне да разберат и оценят природните ресурси на двете страни и как да съхранят тези ресурси за бъдещите поколения. Резултатът от това ще бъде развитието на умение за критично мислене и получаване на знания, от които се нуждаят, за да разберат сложността на екологичните проблеми. Водещ принцип на образованието за опазване на околната среда е да научи младежите как да мислят, а не какво да мислят, за природната среда. Това ще ги насърчи да поемат лична отговорност за връзката си с околната среда и ще изгради умения за значимо участие в дебати. Стратегията ги включва да участват активно в горско-стопанските и други дейности в опазването на природата.

Дърветата, горските продукти и горските екосистеми предоставят идеални условия за изучаване на сложността на устойчивото развитие. Изучаването на горите в РБългария и РСърбия помага да представят в комплекс проблемите, пред които са изправени уязвимите горски екосистеми. Възможно е да се получат знания и разбиране за това как функционира горска екосистема, как хората използват продуктите и как

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

работят в гората. След това тези знания могат да бъдат разширени, за да включат глобалните проблеми, пред които са изправени горите.

Обучението може да се случва в закрито или на открито пространство, но приоритет на Стратегията е всяко обучение за горските екосистеми да включва някакво взаимодействие с истински дървета, цветя, билки, гъби, вода, животни и др. на открито.

Горското образование е свързано с използването на изделия от дърво и елементите от горските екосистеми, което е учебен ресурс и за други дисциплини, като математика, изкуство, наука, физическо възпитание и др. или за емоционално и социално развитие.

II. КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ДЪЛГОСРОЧНА ВИЗИЯ

Определянето на концептуална рамка при разработването на Дългосрочна стратегия за включване на младите хора в дейности за опазване на природата по Проект “For everyone saved a tree (FOREST)” е продиктувано от необходимостта за използването ѝ, като аналитичен инструмент, организиращ дедуктивни и емпирични изследвания в различни мащаби и при различен контекст. Така обосновано, определянето ѝ предполага широк диапазон на вариране при прилагане, поради което е необходимо нейното изрично насочване към целите на проекта. Стремещът на участниците в проекта е концептуалната рамка да

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

бъде насочена и конкретизирана към създаване на ясна обща визия за продължаване и развитие на всяка от дейностите по проекта в бъдеще и постигане на значими резултати при включването на повече млади хора в тяхното изпълнение.

За необходимостта на стратегията говорят многото проучвания в света за благоприятното въздействие на живия контакт на младите хора с природната среда. В свое изследване на 103 избрани международни литературни източници на проучвания за ползите от взаимодействието с природата, колектив от австралийски и британски учени (Keniger, L., et al. 2013. What are the Benefits of Interacting with Nature? *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 10(3), 913-935) прави важни заключения, някои от които са:

- ✚ Сложните инструменти, налични в екологията за измерване на характеристиките на биологичния компонент на ландшафтите, като богатство на видове, растителна структура и състав на съобществата, биха могли да дадат полезен поглед върху този проблем.
- ✚ Като цяло има добри доказателства, които предполагат, че естествените условия могат да имат множество полезни ефекти.
- ✚ Взаимодействията с природата могат да повлияят положително на поведението, академичните постижения и социалните умения при децата, нещо, което би могло да се отрази и в училищните учебни програми.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- ✚ Доказано е, че взаимодействията с природата могат да донесат редица психологически благополучия, когнитивни, физиологични, социални, осезаеми и духовни ползи и че достъпът до зелено пространство и природни зони е важен за улесняване на дейности, които са полезни за човешкото благополучие.

Концептуалните рамки (теоретични рамки) са вид междинна теория. Концептуалната рамка на Стратегията очертава възможни посоки на действие (подход) и се стреми да обедини всички аспекти на включването на младите хора в дейности, свързани с опазването на околната среда. Тя дава отговори на въпросите към кого е насочена Стратегията, каква е целта ѝ, кои са страните в процеса на реализация на целта, методология и какви са възможностите за бъдещото ѝ надграждане.

Фиг. 1 Полеви занятия по разпознаване на дървесни и храстови видове с участниците в проект “FOREST”

Според Dodev et al. (2020) разбирането на ползите от взаимодействието с горите е важно за поддържането и подобряването на благосъстоянието на хората и трябва да бъде ясно идентифицирано и систематизирано, като основа за включването им в политиките и управлението на горите на всички нива. Основните ползи от взаимодействието с гората могат да бъдат обобщени, както следва:

- Физиологични - Положителен ефект върху физическата функция на човека и / или физическото здраве (Dodev et al., 2020).

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- Психологически - Положителен ефект върху психичните процеси и емоциите на човека (Dodev et al., 2020).

- Когнитивно - Положителен ефект върху когнитивните способности или функции на човека, както и осигуряване на образователни възможности в открита и здравословна среда (Dodev et al., 2020).

- Социални - Положителен ефект върху социалните умения, взаимодействия, поведение и начин на живот (Dodev et al., 2020).

- Духовен - Положителен ефект върху културните и религиозни занимания или духовното благополучие (Dodev et al., 2020).

- Икономически - Положителен ефект върху местната икономика и заетостта, особено в по-малките и отдалечени планински райони (Dodev et al., 2020).

Разработената стратегия се базира на опита придобит при изпълнението на проект “FOREST” и е насочена към младите хора на Република България и Република Сърбия – децата в предучилищна и училищна възраст и юношество. Поделянето на младежите на тези групи е резултат от многогодишни изследвания върху влиянието на средата за човешкото развитие. Въпреки, че липсва единна обединяваща теория (Lerner 2002) за развитие в благоприятна среда, някои автори (Bronfenbrenner – 1979; 1995; Erikson – 1968; 1985) интегрират няколко

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

теории и концепции, които диференцират особеностите на тези групи. В предучилищна възраст се развива усещане за цел, а децата в училищна възраст развиват компетентност, като се учат да овладяват академични и социални умения. В юношеството предизвикателството е да се научат кой е и къде човек се вписва в света. Тези особености дават възможност да бъдат планирани различни подходи за да бъде успешно развитието на младежите. Стратегията залага на доказаното в изследванията благоприятно въздействие на природната среда и дейностите в нея и върху трите възрастови групи. Това е непосредствен резултат от взаимодействието на развитието на индивида и околната среда (екосистема), особено в развитието на физическия и когнитивния растеж.

Различни изследвания (EWERT, AL., GR. PLACE, J. SIBTHORP, Early-Life Outdoor Experiences and an Individual's Environmental Attitudes Published Online: 18 Oct 2011) доказват значението на преживяванията сред природата в ранна детска възраст (предучилищна възраст) за настоящите екологични представи и емоционална близост към природната среда в по-старша възраст на индивида.

Проучване върху приблизително 700 ученици (Franz X. B., 2010. The Influence of Short-Term Outdoor Ecology Education on Long-Term Variables of Environmental Perspective. The Journal of Environmental Education, Pages 17-29) показва, че екологичното обучение на открито предизвиква благоприятни промени в индивидуалното поведение и повишава когнитивните нива.

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Констатираният дългогодишен спад в посещенията на природни територии от младите хора, обясняван в различни международни изследвания с гледането на филми, игра на видеоигри, използване на интернет, е в огромна вреда за положителното им развитие. Редица изследователи посочват екологичното обучение сред природата, като подпомагащо създаването на компенсаторни механизми за преодоляване на кризите през етапите на психосоциалното им развитие. Участието в дейности по стопанисването и опазването на горските екосистеми би допълнило този процес.

Защо горски екосистеми?! Стремещт на всички сухоземни екосистеми в развитието им е достигането на горска екосистема на територии където няма ограничаващи фактори. Горските екосистеми, върху единица площ, в най-голяма степен усвояват слънчевата радиация, имат най-голяма биомаса и биологично разнообразие. Те са най-представителни от сухоземните екосистеми на трофични нива и потока на енергията през тях.

Използването на горски насаждения за обучение позволява най-пълно запознаване на младите хора с компонентите и елементите на екосистемите и факторите, които влияят на тяхното развитие. От друга страна, контакта на децата с гората влияе благотворно за тяхното здраве и физическо развитие със своите микроклиматични характеристики, чистия въздух, естетически възприятия и емоционален заряд.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Географското положение на България и Сърбия, орографските условия върху териториите, консервационния статус на горските екосистеми и степента на ползването им са предпоставките за изключително разнообразие и голям потенциал за екологично образование на подрастващите.

Целта на Стратегията е, на базата на получените резултати във всяка от дейностите по проекта, да предостави обща визия за обучение и възпитание на младите хора за постигане на трайни знания, умения и мироглед в опазването на горите, повишаване на тяхното самочувствието и мотивация за да останат в страната си и да се грижат за природата. В основата на тази визия е комплексния подход, при който чрез игри, забавления, обучение, труд, възнаграждаване и др. се цели запознаването на младите хора с природните характеристики (релеф, климат, почви, растително и животинско разнообразие и др.) на горските екосистеми, ползите за човека от експлоатацията им и прякото и косвено положително и отрицателно влияние на човека върху тях.

Кои са страните в процеса на реализация на целта на Стратегията?

За обучението и възпитанието на младото поколение отговорността е на цялото общество. Но за постигане на добри резултати от прилагането на Стратегията разработена по проект №CB007.2.32.170

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

“За всеки спаси дърво (FOREST)” е необходимо ясно определяне на страните в процеса на реализацията ѝ и техните ангажименти.

Страните в процеса на реализация на целта на Стратегията се поделят основно на две групи – младите хора (наричани за краткост **обучавани**) и структури и хора ангажирани с тяхното обучение чрез включване им в дейности за опазване на природата (наричани за краткост **обучаващи**), но съдържателно е поделянето в тях чрез конкретизация в отделни подгрупи. Това дава възможност за правилно определяне на спецификата в целите, подходите, методите, инструментите за всяка една подгрупа на обучаваните. Чрез диференциацията на обучаващите се постига ясно разграничаване на ангажиментите и отговорностите за постигане на целите на Стратегията.

Обучаваните, които са обект на Стратегията, включват 3 от възрастовите групи в развитието на личността, определени в теорията на Ерик Ериксон. Тази теория се основава на епигенетическия принцип, според който човек преминава през генетически предопределени етапи в психосоциалното развитие и които са специфични за всяка възраст. В концептуалната рамка се използва теорията на конфликта и баланса, необходима за постигане на преодоляване на кризите в развитието на личността. Как ще премине младия човек през кризите/конфликтите на всеки етап е от значение дали ще бъде благоприятен за бъдещото развитие на личността. Всеки следващ етап се основава на резултатите от развитието в предходните стадии.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Трите възрастови групи, които са включени, като обучавани в процеса на реализация на целта на Стратегията са:

- ✚ Групата на децата на възраст от 3 до 6 години. Този етап е важен за по-късното развитие на идентичността на личността. В тази възраст детето започва да се самоутвърждава и твори планове в своите игри, което изгражда психосоциалните позитивни качества за инициатива, цел, кураж, любопитство, творчество. Преживяването на неуспехи през този етап може да доведе до изграждането на нерешителност, зависимост от околните и чувство за вина. Включването на децата от тази възраст в екскурзии и игри сред природата ще увеличи възможностите за разширяване спектъра на личната им инициатива в творческо интерпретиране на новите забавления. Запознаването с разнообразните и непривични, за ежедневието им, условия в гората ще стимулира любопитството и усещането за постигнати цели и преодоляни трудности. Въпреки, че значима връзка за младите хора от тази група е дефинирано семейството, при правилно планирани обект на посещение, времетраене и вдъхващ доверие екип от обучаващи, навлизането сред природата ще създаде условия за плавен преход към

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

следващия етап на психосоциалното развитие на личността – навлизането в училището.

 Групата на младите хора в училищна възраст (от 7 до 12 години). През този етап психосоциалната криза протича в нова среда – училището. В тази възраст младите хора се учат на труд и това е подготовката за успешно решаване на бъдещите им социални задачи. Чрез познанието и развитието на трудолюбие се изграждат психосоциалните позитивни качества на увереност в способностите си и стремеж към успех, а неуспехите през този етап могат да доведат до загуба на желание за учене, неспособност за реализация и инертност. Специфичната психосоциална реакция (модалност) на индивидите в тази възрастова група е да завършваш, да обединяваш неща, което е от значение за бъдещата реализация на личността в живота. Включването на младите хора в дейности за опазване на природната среда напълно съвпада с приоритетите за изграждането в този етап на положителните личностни качества. Главната цел за тази възрастова група, при планиране на мероприятия, трябва да бъде труда в гората и чрез него познанието за горските екосистеми, ползите за човека от експлоатацията им и прякото и косвено положително и отрицателно влияние на човека върху тях.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Включването на младежите в дейности за опазване на природната среда има и допълнителен положителен ефект върху преодоляването на психосоциалната криза на училището чрез разнообразяването с природата, което ще намали ефекта на конфликтите в училищната среда.

Групата младите хора в юношеска възраст (от 13 до 20 години). Този етап е най-важният в развитието на личността. През него юношите синтезират своя опит и интензивно търсят хора и идеи, на които да вярват, за да формират своята идентичност и да бъдат себе си. Това е основата да изградят положителните психосоциални качества да вярват в себе си и ценностите си. През втората половина на този етап юношата започва да взема и решения за своята бъдеща професионална дейност (професионална идентичност). За разлика от предходната група, акцентът в тази трябва да бъде развитието на познавателната способност (когнитивност) на индивида и на втори план изграждането на трудолюбие. Чрез участието на младите хора в дейности по опазване на природната среда, те ще разберат ролята на науката в живота им и връзката им с нея за запазване и подобряване на околната среда. Поради тази причина е необходимо приоритетно включване на научната общност в

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

дейностите с тази възрастова група, което ще задълбочи познавателния процес, ще мотивира младите хора да изберат науката като своя професия, да останат в страната си и да се грижат за природата. Реализирането на познавателния процес сред природата и включването на юношите в дейности с влагане на труд ще подпомогне формирането на индентичността им. Чрез увеличаване на опита и разширяване кръга от хора и идеи, ще се ограничи развитието на личностни увреждания, като усещане за безсмисленост, безцелност, безполезност, фанатизъм.

Обучаващите, като страна в процеса на реализация на целта на Стратегията, включва широк спектър държавни, общински, младежки и неправителствени структури и организации, бизнеса, доброволци и др., обединявани от принципа на партньорството. Страната на обучаващите не е необходимо да бъде конкретизирана, от една страна поради голямото разнообразие от възможни участници в процеса на реализация на дейностите по включване на младите хора по опазване на природната среда и от друга, поради заложения принцип в Стратегията на отворена система, неограничена във времето и подлежаща на развитие. Част от обучаващите са посочени в следващите глави на Стратегията, като основни структури в реализацията на стратегическите и операционни цели, координацията, изпълнението, мониторинга и финансирането на дейностите.

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

За целта на Стратегията, организацията и ръководството на мероприятията по включването на младите хора в опазването на природната среда и запознаването им с характеристиките на горските екосистеми може да се предприеме от всеки, който има разбиране за възможностите на обучението, предоставяни от дървета и гори и с достъп до ресурси за горско образование, докато обучението на специалистите в горското училище се нуждае от обучен ръководител. Запознаването на младите хора с характеристиките на гората и екологичните ѝ проблеми, за разлика от горското училище, предлага редица възможности в различни контексти, от еднократен опит до по-дългосрочни програми.

Методология.

Предизвикателството пред обучаващите е реализирането на голямото разнообразие от функции на възпитателно-образователната работа с младите хора: интелектуално-изграждащи, комуникативно-приобщаващи, еколого-ориентиращи, организаторско-социализиращи, емоционално-регулиращи, социално-адаптиращи, валеологично-направляващи и др. Екологичното образование и изграждането на екологична култура е сложен и дълъг процес. Конкретните резултати се наблюдават след няколко години и това налага обучението да продължи преди и по време на целия образователен процес. Поради тази причина Стратегията застъпва използването на всички конкретни методи, специфични за различните възрастови групи, като: лекция сред

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

природата, изследване на случай, визуализиране, обсъждане, мозъчна атака, работна група, решаване на проблем, ролеви и симулационни игри и др.

Главното преимущество на обучението сред природата и взаимодействието с нея е, че конкретната и абстрактната информации се предава по конкретен и директен начин. По този начин се постига голяма ангажираност на младите хора и възможностите за разбиране на информацията и за правене на изводи на личностно равнище се увеличават.

III. Европейски и национален контекст

Общото между различните континенти, държави, територии е миналото, сегашното и бъдещото състояние на организмовия свят. Навсякъде той има еднакви характеристики на посоката в развитието си – максимално усвояване на потенциала на територията и постоянно усъвършенстване на компонентите и елементите на екосистемите. Еволюцията им има жизнено важно значение за оцеляването на човека. Милионите години на естествените еволюционни процеси в миналото са осигурили огромния генетичен фонд на планетата и богатството на жизнено важните за нас биоресурси.

Европейски контекст

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

С развитието на човешката популация в Европа природната среда е претърпяла и продължава да търпи значителни, основно негативни, промени в различна степен и качество в различните географски региони. Тези промени и тяхната специфика са ключови за разработването на стратегии за устойчиво поддържане на екосистемите, за изграждане на екологична култура и поведение на човека и в частност на младите хора. Историята на промяната на горите върху европейския континент и влиянието на човешката популация през различните етапи от развитието си в различните региони са показателни за мащабите и посоката на влияние на човека върху природната среда. Отчитането на тази специфика дава възможност за вярно определяне на причините и разработване на правилни решения за ползване на горските екосистеми, както и за прилагане на най-добрите постижения в планирането, финансирането, организацията и изпълнението на дейностите по включване на младите хора в опазването на природната среда и изграждане на екологична култура в тях.

Стремежът на всяка сухоземна екосистема е да достигне в своето развитие до горска екосистема. В нея усвояването на слънчевата енергия е най-пълно и кръговрата на веществата и потока на енергията водят до най-голямо натрупване на биомаса върху единица площ. В горите са концентрирани около **90%** от цялото биоразнообразие на сушата. Единствено лимитиращите природни фактори, като географски

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

характеристики и климат, задържат развитието на екосистемите да достигнат до гора. Поради благоприятните условия, около **80-90%** от територията на Европа допреди 10 000 години е била покрита с гъсти вековни гори.

Увеличаването на човешката популация и преминаването през различните етапи в развитието на човешките цивилизации е довело до значително намаляване на дяла на вековните гори навсякъде, а най-вече на Европейския континент. Само **4%** от горите в Европейския съюз не са променени от човека. Една от основните характеристики при оформянето и развитието на всяка цивилизация е усещането у хората за отделяне от природната среда и контрол над нея, което омаловажава значението на природата.

В различните части на Европа промяната на горското покритие се е случвало с различно темпо и в различна степен. Първото значимо отрицателно повлияване на горската покривка на континента започва с развитието на древните цивилизации в района на Средиземно море и в района на Балтийско море при експанзията на викингите. Но за съвременното количество на горите основна роля имат аграрната и индустриалните революции, които поради по-ранното им осъществяване в Западна Европа предизвикват обезлесяване на по-голямата част от териториите. За това говори сегашния териториален обхват на горските екосистеми спрямо площта на държавите (Ирландия – 6%; Обединено

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

кралство и Нидерландия по 11%; Дания – 12%; Белгия – 22%; Франция – 25%). Докато в Централна и Източна Европа, с изключение на Гърция, е можело да се видят девствени и непокътнати гори до XX век. Това е предопределило по-ранната реакция на тези държави за опазване на горските екосистеми и силно застъпване на екологичното образование при младите хора и изграждането на екологична култура в тях. Резултатът от това е възприемането на тази екологична политика и от останалите европейски държави и констатираното през последните години постоянно увеличение на горите в Европа.

За дефиниране на гора, за целите на международната статистика на горското стопанство, Евростат следва класификационна схема, създадена от Организацията по прехрана и земеделие към Организацията на обединените нации (ФАО), и прилага следното определение: „гора“ е земна площ с повече от 10 % покритие от дървесни корони (или с еквивалентна плътност на насаждението) и с площ повече от 0,5 ха, а дърветата следва да са достигнали височина от поне 5 метра при своята зрялост. Определени по този начин, горите в Съюза се разпростират върху 182 милиона хектара (5 % от горските площи по света). Те обхващат общо 43 % от площта на Съюза.

Съществува значителна разлика в дефиниране на понятието гора според определението на ФАО и лесовъдската теория и практика по отношение на минималната гъстота на дървесната растителност.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

*Според лесовъдството, терени покрити с дървесни корони от 10 до 30 процента не оформят гора в смисъла на това понятие, а редина. Поради голямото разстояние между дърветата те не си взаимодействат помежду си и екологичните функции (микrokлиматични, водорегулиращи, почвозащитни, въздухопречистващи, рекреационни и др.) на тези площи са различни от горските екосистеми. Това би трябвало да се отчита, както при статистическото изчисляване на площите заети от горски екосистеми, но така също и при осъществяването на целите на **Стратегията** за постигане на високи екологична култура и съзнание в младите хора.*

Обнадеждаващи са констатациите за развитието на горската покривка върху териториите на страните от Съюза в Доклада на Комисията по земеделие и развитие на селските райони (Committee on Agriculture and Rural Development) от 11.09.2020 г. относно „Европейската стратегия за горите – перспективи“ и Резолюцията на Европейския парламент от 8 октомври 2020 г. относно Доклада. Част от тези констатации са:

- ❖ през последните десетилетия горските ресурси на ЕС се увеличават от гледна точка на горско покритие и обем;
- ❖ голяма част от дейностите по стопанисване на горите са насочени към повишаване на конзервационният им статус и увеличаване на биологичното разнообразие;

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- ❖ собствениците и управителите на гори в ЕС имат дълга традиция и опит в управлението на многофункционални гори;
- ❖ че горското стопанство в ЕС вече работи при най-високи стандарти за устойчивост.

Докладът е всеобхватен по отношение на всички аспекти от устойчивото и активно управление на горите, включващи, икономически сектори, свързани с горите, енергийна политика, научни изследвания и иновации, данни с използване на спътникови услуги, но в предложенията за резолюция на Европейския парламент липсва една важна инициатива за дейности по изграждане на екологични култура и съзнание в останалата част от обществото, незаета в стопанисването и развитието на горското стопанство. Тази част е несравнимо по-голяма и хората от нея са преките и потенциални ползватели на горските екосистеми. Тяхната отговорност към опазването и развитието на природните компоненти е също толкова голяма. Липсата на специализирани познания у тях за процесите в тези сложни екосистеми трябва да бъде компенсирана с изграждането на екологична култура още от най-ранна възраст. Включването на такава инициатива ще отговори практически на заложените цели в Оперативна Стратегия за младежта на ЮНЕСКО 2014-2021 (UNESCO Operational Strategy on Youth 2014-2021) за „Подобряване на инвестициите в научни изследвания, политики и програми за създаване на стимулираща и базирана на права среда, в която младежите проспират, възвръщат

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

надеждата и чувството си за общност и се ангажират, като отговорни социални партньори и новатори.“

Извършените проучвания по Проект №CB007.2.32.170 “For everyone saved a tree (FOREST)”, Interreg-IPA CBC Bulgaria–Serbia Programme 2014–2020, за осъществявани дейности в европейските страни по включване на младите хора в опазването на природната среда и изграждане на екологична култура в тях, констатираха различни степени на обхват и ефективност на тези дейности в различните държави. Отчетена е ясна тенденция на по-ефективна организация и ангажиране на по-голям дял от младите хора в дейностите по опазване на околната среда в страните с най-силно повлияна от човека природа и най-малко горско покритие. Пример за това е Великобритания (Англия, Шотландия и Уелс) с Инициативата за горско образование (FEI), която е създадена през 1992 г. и включва партньорство на широк кръг от органи, включително организации на гражданското общество, държавни и общински организации и горския и образователния сектори. Силните страни на FEI са гъвкава структура на управление, широкообхватна и ефективна мрежа от групи клъстери (с над 20 000 участници средно годишно в инициативите), които отразяват местните нужди и интереси, както и финансиране и лидерство, основани на приемственост.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

На европейско ниво има много инициативи, насочени към включване на младите хора в дейности за защита на горските екосистеми с цел изграждане на екологично съзнание, като например:

- Европа за младежта и околната среда (YEE). Това е федерация от 45 младежки, екологични организации от 28 европейски държави. YEE организира и насърчава всички дейности, които могат да повишат знанията, разбирането и оценката на природата и осъзнаването на проблемите на околната среда сред младите хора в Европа. Целта му е да насърчи ангажираността на младите хора към принципите на опазване на околната среда.

- Младежка работна група. Младежката работна група подготвя точки за обсъждане от министрите на ЕС за младежта. Нейната работа включва младежки въпроси като: участие и активно гражданство, включително чрез „структуриран диалог; солидарност и социално включване на младите хора; признаване на стойността на неформалното и неформалното обучение; младежка заетост; възможности за младите хора в образованието и обучението и на пазара на труда;

В допълнение към съществуващите инициативи, през 2019 г. беше приета резолюция на Съвета на Европейския съюз за европейско сътрудничество

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

в областта на младежта и приемане на Европейска стратегия за младежта 2019-2027 г. Част от резолюцията е глава 10 - УСТОЙЧИВА ЗЕЛЕНА ЕВРОПА , която се занимава с включването на младите хора в екологични дейности и по-конкретно, за да гарантира, че всички, включително младите хора, познават ефекта от техните действия върху околната среда. Някои от основните моменти на бъдещата стратегия са:

- Овластяване на общество, особено на младите хора, да действат като агенти на промяната за околната среда и устойчивото развитие.
- Вземете под внимание въздействието върху околната среда на всяко политическо решение, като същевременно се гарантира, че младите хора са включени в изготвянето на политики за устойчиво развитие на всички нива.
- Увеличаване международното сътрудничество за премахване на вредното за околната среда производство и потребление.
- Подкрепа и укрепване на възможностите за млади хора да участват доброволно в екологичния сектор.
- Гаранции, че всички, особено младите хора, имат достъп до екологична инфраструктура за по-устойчив начин на живот.

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- Разширяване на научните изследвания и иновациите в екологични решения и технологии.

Организацията и инициативите в страните от Европейския съюз по включването на младите хора в дейности по опазване на горските екосистеми с цел изграждане на екологично съзнание, въпреки постигнатите успехи, нямат комплексен характер. Те продължават да отразяват локални проекти без единна концепция и методология, опрени на широкообхватни национални и международни мрежи със структура на управление и начин на финансиране. В такива клъстерни мрежи, в които да бъдат включени всички възможни държавни, общински, частни и неправителствени структури и организации за реализиране на дейности по екологично възпитание на младите хора и те да отразяват конкретните интереси и нужди на различните възрастови групи. Дори инициативата на ФАО – Глобален проект за горско образование (FAO-ITTO-IUFRO), с над двадесет годишна история, не достигна до разработване на визия и стратегия и се развива до малки структури в отделни държави с ограничен брой членове, имащи консултантски функции. Посоката на развитие на горското образование (екологично възпитание и обучение на младите хора сред природата) в ЕС е насочено предимно към организиране и финансиране професионално или специализирано обучение в средни и висши училища по горско стопанство. Това не позволява да бъдат използвани, от една страна, огромния потенциал на горските екосистеми

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

за възпитание и обучение, а от друга, голямата част на младите хора от обществото и продължителния период на изресването им за изграждането им в пълноценни социални партньори.

Национален контекст

Историята на промяната на горската покривка върху териториите на Република България и Република Сърбия следва историческия ход на унищожаването на вековните гори в Европа с някои особености.

В миналото земите на България и Сърбия са били покрити с гъсти и непроходими гори. Летописци и пътешественици описват впечатляващите лесове на планините и низините, през които са минавали. Най-известна е описаната през 1096 г. „Великата българска гора“ (лат. *Silva Magna Bulgarica* или *Silvas Bulgarorum*), като „огромна и обширна“ (*ingentia et spatiosissima*) и разпростряна „надлъж и нашир“ (*longe lateque*). Това е била горска зона с вековни дъбови гори, простираща се между Белград и източния край на прохода Траянови врата в началото на Тракийската низина, за която е било необходимо повече от осем дена за да се прекоси. Спомен от нея е Гранитският дъб (*Quercus robur* L.) – най-старото дърво в България на възраст около 1650 години. Още в Средновековието са били известни и обширните гори на Лудогорието (Делиорман) са били наричани „море от дървета“ (*ağaç denizi*). Основните дървесни видове са били – летен дъб (*Quercus robur* L.), благун (*Quercus frainetto* Ten.) и цер (*Quercus cerris* L.).

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 2. Гранитския дъб (*Quercus robur* L.) – най-старото дърво в България (възраст 1650 г.).

Пътешествениците през средновековието са минавали през низинните, хълмистите и равнинните територии на Балканския полуостров и техните описания са за характерната за тези терени широколистна растителност, но всички планини в границите на България и Сърбия също са били покрити в миналото с вековни иглолистни и смесени широколистни и иглолистни гори. Свидетелство за това е Байкушевата мура (*Pinus heldreichii* Christ) – черна мура на възраст над 1300 години.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 3. *Pinus heldreichii* Christ – Байкушевата мура в Национален парк Пирин (възраст 1300 г.)

Унищожаването на горската покривка на полуострова и в съвременните граници на двете страни започва с развитието на древните цивилизации в района, като за този период най-силно са засегнати горите в южните части на Балканите. За това свидетелства малкият дял на горските екосистеми в съвременните граници на Гърция, където участието им е 12%. В рамките на Сърбия и България темпото на намаляване на горската покривка през този период и следващите периоди от развитието им е значително по бавно. Причина за това е и по-късното, спрямо Западна

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Европа, развитие на аграрна и индустриална революция, довело до запазването на гори с дялове съответно – 29% и 34% от териториите им.

Днес, вековни гори съществуват все още в различни географски райони на Балканския полуостров. Те са допълнително богатство към голямото биологично разнообразие на растителни видове в горските екосистеми и биогеографското разнообразие на България и Сърбия. Географското положение на двете страни, климатичните им характеристики и тяхната орография са причината това растително и животинско разнообразие да е значително по-голямо от останалите региони на Европейския континент. Хоризонталната зоналност, вертикалната поясност и а зоналността включват Средноевропейска, Степна, Средиземноморска, Бореална, Арктоалпийска, Понтийска, Колхидска растителност и обвързаният с нея животински свят. Растителност с дълбоки исторически корени, като например коренните горски съобщества от южноевксински тип с висока естественост, които са доказателство за сушева връзка между Европа и Азия на мястото на Босфорския пролив.

Голямото горско разнообразие дава възможност за пълноценна подготовка на младите хора в двете основни посоки на въздействие на човека върху горските екосистеми – подобряване на консервационния им статус и устойчиво ползване. Наличието на стара естествена и съвременна гора, повлияна или създадена от човека с различни темпове и посоки на развитие и богатството на информация за еволюцията на организмовия

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

свят и съвременните тенденции на развитие на биологичното разнообразие заради глобализацията на човешката цивилизация и промяната на климата ще накара младите да си извлекат трайни поуки.

Съществена особеност в България и Сърбия е наличието на голям дял държавно обучение във всичките степени на образование и преобладаващата част на държавни гори, което улеснява организацията, изпълнението, мониторинга и финансирането на мероприятията по включване на учащите се в опазване на природната среда.

Поради компактността на формите на релефа в двете страни, осъществяването на познавателни екскурзии, включване в дейности по стопанисване, опазване и създаване на гори е изключително улеснено.

IV. ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ И ОСНОВНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД УЧАСТИЕТО НА МЛАДИТЕ ХОРА В ДЕЙНОСТТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА

Децата могат да бъдат използвани като ограничаващ фактор за нарушения на околната среда. Тяхното участие е сложен и двустранен процес, но за съжаление в България участието на младите хора в екологични инициативи не е много добре развито на национално ниво. Липсва единен стратегически подход за изграждане на екологична култура и осведоменост сред младите хора. Въпреки това, има някои

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

инициативи, насочени към тяхното участие в опазването на околната среда. Например всяка година Министерството на околната среда и водите на Република България организира четири национални кампании:

1. "Денят на Земята" - Април 22
2. "Световния ден на околната среда" – 5 юни,
3. "Ден на река Дунав" - 29 юни
4. "Европейската седмица на мобилността" - 16-22 септември.

За съжаление тяхната продължителност е ограничена (само дати) и участието на младите хора също е ограничено.

В България действа национална младежка стратегия 2010-2020 г., но участието на младите хора в опазването на околната среда или повишаването на екологичната култура на младите хора не посочен, като един от приоритетите на стратегията. Акцентът в стратегията е върху социалното включване на младите хора, без да се има предвид, че поради продължаващите климатични промени и трансформация към зелена икономика опазването на околната среда и социалните системи са силно свързани.

Екологичното образование също е много важно за развитието на ценностите и начина на живот на младите хора, но отново в българската младежка стратегия това не е един от приоритетите, въпреки че има глава

Проектът №СВ007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

„здравословен начин на живот“. Може би в новата стратегия, отчитаща новата зелена политика на ЕС, повишаване на екологичната култура и включването на младите хора в дейности по опазване на околната среда ще бъде един от ключовите нови моменти.

Добър пример за интегриран информационен механизъм, който да споделя информация на Европейско ниво свързана с включването на младите хора включително в политиките, програмите и проектите, свързани с околната среда, са инициативите EURODESK В БЪЛГАРИЯ. Целите на тези организации са да съберат цялата информация относно младите хора и тяхното участие в различни програми на ЕС и да я представят на разбираем език.

Партньори на Министерството на младежта и спорта по места при организиране и провеждане на програмите за свободното време на учениците са общинските администрации, инспекторатите на Министерството на образованието и науката, спортните клубове, училищните ръководства и други обществени организации, работещи в областта на извънучилищната спортна и туристическа дейност. Тези събития имат за цел да повишат популярността на естествения начин на живот чрез дейности като туризъм, ориентиране, катерене и различни други форми на туристическа дейност сред живата природа. Тези събития са спорадични и за съжаление продължителността им е ограничена (само за дати) и участието на младите хора също е ограничено.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 4. Научна екскурзия свързана с изпълнението на дейностите на проект “FOREST”.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

V. ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНИЦИАТИВАТА ЗА ВКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В ДЕЙНОСТИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА

Разработването на инициатива или стратегия за включване на младите хора в природозащитни дейности е амбициозна задача, която трябва да изгради връзка между природната среда и младите хора в Република България и Република Сърбия, които са имали малък или никакъв предишен контакт с природата. Основната цел на стратегията е да се развие стабилна връзка и да се изгради информираност и разбиране у младите хора за състоянието на околната среда и природните процеси около тях. Основната идея на такава инициатива е убеждението, че ако им се дадат подходящи възможности, младите хора, които преди това са виждали защитата на природната среда като несъществена или периферна за живота им идея, ще открият ползите за себе си и за природата, ако участват в инициативи за опазване на околната среда. Тогава те ще оценят тези предимства и ще развият ново ниво на грижи и ангажираност за природните места около тях.

Предложените инициативи трябва да осигурят начини за увеличаване на интереса и привличане на вниманието на младите хора, които обикновено не биха се ангажирали с природната среда. Стратегията трябва да бъде фокусирана върху това кое ще мотивира младите хора да се включат в дейности по опазване на околната среда и как да запознаят младите хора с природната среда по творчески, но продуктивни начини.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Поради това, предложените инициативи трябва да се основават на следните изходни линии:

1. Привличане на вниманието чрез използването на иновативни подходи

Редица автори са писали за ключовата роля на визуалните изкуства за повишаване на осведомеността относно проблемите на околната среда и развиване на емоционални връзки с природата. Визуалните изкуства и образованието по еко-изкуство могат да включват всичко - от малки деца, които правят произведения на изкуството от листа и клони, до фотографски изображения на места и големи колективни произведения на общността, които насърчават дебатите и диалога.

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 5. Семинар за еко играчки по време на изпълнението на проекта “FOREST”

-Високите технологии за наблюдение на дивата природа също са добър подход за привличане на вниманието на младите хора. В град Нотингам, например, уебкамера, показваща кадри от соколи скитници, гнездящи в центъра на града, привлече вниманието на много жители, далеч отвъд традиционната публика от природолюбители.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 6. Австралийски изследователи създадоха малък чип "раница", разработен с Intel, който може да даде един нов поглед върху полета на пчелата.

2. Фокусиране върху „забавление“ и „теми“ вместо открит фокус върху „природата“ или „опазването“

Тази стратегия е предназначена предимно за неформални ситуации, в които участието обикновено е доброволно. Следователно, планираните тук дейности трябва да бъдат активни и приятни. Те не са планове за уроци и не трябва да приличат на училище, така че включват минимални инструкции и никакви викторини или изпити, освен като забавна част от дадена дейност. Нивото на ангажираност и забавление ще зависи до голяма степен от възрастта на децата, с които работите. Това, което работи за 6-годишно дете, вероятно ще изглежда глупаво за 16-годишно дете.

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 7. Кампания за залесяване, проведена по време на изпълнението на проект “FOREST”.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 8. Подготвяне на Сцената за Природния и Обществен Горски Фестивал „Панаир на елфите и феите“ и „Вълшебният панаир на Маб“, които са мащабни събития за общността, провеждани в местните горски територии в Нотингам Великобритания, използващи забавни и природно ориентирани дейности, които да ангажират местните жители с проблемите на горските екосистеми за първи път.

3. Предлагане на „меню“ от дейности, които отговарят на различни предпочитания „Да излезем на открито“

Дейности като лагеруване, умения за оцеляване в природата, сръчност, плетене, планинско колоездене, умения за дървообработване, създаване на музика и правене на кукли трябва да се предлагат на млади хора с различни културни корени по време на пътувания с пренощуване в природата или други дейности, които ще помогнат на младите хора да открият ползите за себе си и за природата.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 9. Работилница за дървообработване, проведена по време на изпълнението на проекта “FOREST”

4. Запазете дейностите прости и ефективни, за да могат лесно да бъдат изпълнени

Събирайте камъни, клонки и други предмети отвън и ги комбинирайте с играчки животни, които вече имате у дома – един лесен начин да превърнете нормалните неща във възможност за въображаема игра. Разпознаването на птиците, които виждаме в природата, чрез класификаторите за идентификация на птици, може да бъде използвано от родителите и младежите за наблюдение на птици по време на игри на открито.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 10. Работилница за изработване на хербарии – проект “FOREST”

5. Практически дейности, които насърчават груповата работа

Младите хора могат да бъдат включени в мониторинг на дивата природа, провеждане на дни за дейности за деца, поддръжка на дървета и кампании за залесяване. Също така, борбата с инвазивни видове на терен и „горското градинарство“ са полезни инструменти за насърчаване на връзката с природата чрез работа в екип.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 11. Възстановяване на застрашени растителни видове по време на изпълнението на проекта “FOREST”

6. Осигуряване на вълнуващи преживявания сред дивата природа

Екологичното образование и сесиите на открито винаги могат да бъдат включени в дейности, базирани на изучаване на природната среда. Например, спусканията с кану могат да бъдат съчетани с почистване на водни корита, а планинското колоездене може да се комбинира с измерване на дърветата и определяне на тяхната възраст.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 12. Учебна сесия на открито и оценка на здравния статус на дърветата – полева кампания по време на изпълнението на проекта “FOREST”

7. Използване на изкуството и различни медийни връзки

Когато педагозите се опитват да насърчат младите хора да установят връзка между себе си и природата, те се изправят пред голямо предизвикателство. Като цяло изглежда, че много деца са загубили интерес към природата, защото тя е по-малко вълнуваща от света на електронните илюзии (Воекел, 2009). Педагозите имат голяма нужда от иновативни начини за пробуждане и подхранване на чувствителността на

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

младите хора към природния свят. Едно от възможните решения на тази дилема е да се поддържа връзката между обучаващите се и преподавателя им и да се насърчават размисъла и засилването на екологичните послания чрез използването на изкуството и социалните медии. Много деца са запознати с използването на социални медии като Facebook и Twitter, а напоследък училищата използват по-често блогове, за да обсъждат идеи и постижения на учениците със своята общност и други училища.

Изкуството, чрез ангажиране на сетивата, може да бъде уникален катализатор в развитието на „чувство на чудо“ за природата. Арт практиката ни насърчава да видим света отново, сякаш го виждаме за първи път.

Например:

- Във Великобритания, Нотингам, благотворителната неправителствена организация Canal and River Trust, базирана в Милтън Кейнс, Бъкингамшир, Англия, използва редица арт дейности за ангажиране на местните хора и привличане на интерес към канала като: анимационен филм, четири големи кукли, свързани с дивата природа на канала, информативни арт пана, базирани на изкуството, танцов проект, вдъхновен от дивата природа и интерактивен лов на съкровища.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- Добро технологично решение е създадената По време на изпълнението на проекта “FOREST” съвместна база данни (СБД). Нейната цел е да позволи обработка и анализ на информация и мониторинг на проблеми, срещани в естествените местообитания и др. СБД ще позволи непрекъснат обмен на информация между младите хора и може да включва други участници (нови партньорства) с техните данни и предложения за проекти. Този високотехнологичен подход ще помогне да се сравни състоянието на видовете популации и горските местообитания в двете страни, както и ще улесни взаимната помощ в случай на проблеми, свързани с нарушения на екосистемата.

Work with JDB

Contributors

Our Flora

Our Fauna

Fungi

Ecosystems

Фиг. 13. Съвместната база данни на проекта “FOREST”

VI. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

Стратегията за включване на младите хора в инициативи за опазване на околната среда е интердисциплинарен документ, който се базира както на науката, така и на особеностите на човешкото общество и се занимава не само с екологичната грамотност, но и с връзката на хората с обкръжаващата ги среда. Всеки стратегически документ, който се отнася до опазването на околната среда, трябва да има известна концептуална Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

яснота по отношение на околната среда - чрез задаване на различни основни въпроси, които съответстват на различните области на обучение на екологичното образование: знание - разбиране, включване - ценности, отговорност - грижа и накрая упълномощаване на компетентности за действие. Някои от тези въпроси са: Какво е околна среда? Какво е значението на околната среда? Еднакво ли е значението ѝ за всички? Кои са основните положения, ценности и етични норми? Какво се случва с околната ни среда? Какви са причините? Какви са последствията? Какво могат организациите да направят по въпроса? Какво могат да направят отделните хора? Какво трябва да предприемем заедно? Какво не бива да правим? Как темата може да стане екзистенциално свързана с ежедневието на гражданите? Каква трябва да бъде ролята на образованието в това отношение? Няма прости отговори на тези въпроси и отговорите вероятно ще се различават в зависимост от контекста. Като се вземе предвид опитът, натрупан по време на изпълнението на проекта „FOREST”, се възприе следният подход за постигане на стратегическите и оперативни цели на стратегията:

1. Подходът „Стъпка по стъпка“

“ По време на фазата на изпълнение на проекта „FOREST“ беше направен извод, че може да се постигне по-добро участие на младите хора, ако участниците в такива проекти могат да работят чрез фази на поетапен напредък, стъпка по стъпка, по този начин те повишават своята увереност

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

и опитност в хода на процеса, като същевременно могат да спрат, когато пожелаят. Използва се аналогията на „стъпалата“, за да се опише постепенният, поетапен процес на изграждане на взаимоотношения с природната среда. Подходът „стъпка по стъпка“ може да включва следните етапи:

- Развиване разбирането за важноста и значението на местната природна среда
- Участие в експериментално, практическо, отворено обучение чрез откривателство на терен и игри в широк спектър от местообитания
- Активно участие в мултидисциплинарни (математика, грамотност, наука, хуманитарни науки, изкуства, информационни и комуникационни технологии) учебни дейности, фокусиращи се върху схеми, обвързващи знанието с околната среда
- Участие в индивидуално и съвместно целенасочено наблюдение, решаване на проблеми, вземане на решения и критично отразяване на теми от личен и групов интерес към околната среда
- Активно използване на физически преживявания за изграждането на лични сили и способности, увереност и устойчивост при

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

преодоляване на предизвикателства в естествената природа, като неравни терени, стръмни наклони, скали и дънери на дървета

- Развитие на набор от ценности, свързани с природата, включително грижовно поведение към околната среда и обмяна на мисли и идеи за идентифициране и решаване на проблеми на околната среда

Фиг. 14. Стъпала, олицетворяващи метода “стъпка по стъпка към целта“

2. Започнете на местно ниво и след това се впуснете по-надалеч

Всяка стратегия за включване на младите хора трябва да се основава на подход за надграждане, започнал близо до дома. Младите хора могат да започнат с извършването на редица дейности, започвайки от прага на родния дом, като засаждане на дървета в местните общности или правене на хранилки за птици в кръжока след училище. Ако стратегията, или по-точно, съответните заинтересовани страни, които ще насърчат участието на младите хора в екологични дейности, са разбрали специфичните бариери, които пречат на младите хора да се ангажират по-пълно със своята природна среда, те биха могли да им предложат по-добра природозащитна дейност, като например екскурзии до защитени местности, природни резервати, национални паркове, високи планини и други зелени площи. В крайна сметка цялостната отговорност за планиране и изпълнение на дейности може да бъде прехвърлена на различни групи или неправителствени организации. Например, по време на изпълнението на проекта „FOREST“, една нова и интересна дейност, свързана с опазването на биологичното разнообразие и горските местообитания, събра младежите заедно, за да посетят две приказно красиви места в близост до родния им град Етрополе – природен парк „Небесните пасбища“, близо до село Осиковица и буковите гори около Етрополския манастир. Целите на тези посещения на терен бяха, първо, местните младежи да се запознаят с редица ценни растителни видове, и второ, да ги ангажира в някои възстановителни дейности. Освен това, по Проектът №CB007.2.32.170 *“За всеки спаси дърво (FOREST)”* е съфинансиран от ЕС посредством програмата *Интеррег –ИПА България-Сърбия*

време на тази екскурзия младите хора придобиха важни знания за основните национални и европейски разпоредби, свързани с природозащитния статус на растенията и те научиха какви са методите за запазване на генетичното разнообразие на терен. Младите хора, които участваха в тази инициатива, всъщност успяха да увеличат популацията на някои ценни видове с повече от 300%, използвайки посадъчен материал от други находища на тези видове, в които броят им е по-голям. Същите дейности бяха планирани за различни местности в Република Сърбия, далеч от родния им град.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Фиг. 15. Възстановяване на ценни растителни видове по време на изпълнението на проект „FOREST”

3. Подход "Дайте възможност на доброволците"

Инициативите за опазване на околната среда трябва да насърчават доброволците да посещават обучения, от които биха могли да се възползват и да ги използват в областта на опазването на околната среда . Доброволците могат да изиграят решаваща роля в създаването на възможности за младите хора да придобият опит и да си взаимодействат с природната среда и да предоставят така необходимото насърчение и подкрепа за поддържане на този ангажимент. Съществува обаче риск дългосрочният непрекъснат принос на наблюдаващите организации да потисне способността на хората да подбуждат и извършват дейности сами, В стремеж да избегнат това, Стратегията или каквато и да е инициатива за включване на младите хора в опазването на околната среда трябва да работи с младежите и групите по начин, предоставящ им възможности за овластяване. В основата на овластяването на доброволците е придобиването на нови знания и умения. Обучението на доброволците може да бъде както формално (чрез акредитирани курсове за обучение), така и неформално (обучение чрез практика). То може да обхване голямо разнообразие от умения във всички аспекти на практическото опазване на околната среда, чрез заснемане на филми, организиране на събития и оказване на първа помощ. Доброволците

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

могат също да бъдат зачислени към групи и организации, за да могат да развият и използват своите умения, те трябва да бъдат насърчавани да поемат ролята на „посланици“ или „шампиони“ в опазването на околната среда, за да могат да мотивират и вдъхновяват другите.

Фиг. 16. Обучителен курс и даване възможност на доброволците да помагат като сътрудници на съвместната база данни на проекта „FOREST“

4. Ангажиране на хора в проекти, за които ги е грижа

Една от основните цели на проекта „За всеки спасил дърво (FOREST)“ беше да се изгради истинско чувство за собственост, участие и удовлетворение, че младите хора могат да направят видимо подобрене на местните горски екосистеми. Поради това една от основните цели на стратегията е да насърчи хората да изпитват чувство за собственост към природната среда. Това може да бъде трудно предизвикателство, когато в тяхната област няма зелени площи или местните природни обекти са запуснати, в лошо състояние или са били увредени под въздействието на хора с

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

антисоциално поведение. Проектът „FOREST“ демонстрира, че негативните възприятия могат да бъдат преодолявани чрез малки, лесно разпознаваеми подобрения, като засаждане на нови дървета и възстановяване на ценни растителни видове. Освен това, по време на изпълнението на проекта беше направено категорично заключение, че един от най-мощните начини за промяна на нагласите на младите хора е да се включат в проекти, които подобряват местните природни обекти или създават нови местообитания. Основните моменти при прилагането на този подход, са следните:

- Ангажиране на местните хора в разработването на проекти или екологични инициативи от самото начало
- Включване на местни млади хора в разработването на първоначалното заявление за финансиране
- Фокусиране на усилията върху видими подобрения
- Предоставяне на многобройни и продължителни възможности за младите хора да се включат, така че да могат да развият отношенията както помежду си, така и към местните зелени площи
- Възползвайки се от ентузиазма на шепата млади хора и надграждайки оттам нататък

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- Създаване на възможности за популяризиране и отпразнуване на създадените подобрения, за да се предизвика чувство на гордост у младите хора

Фиг. 17. Ангажиране на младите хора за картографиране, оценка и подобряване на състоянието на популациите на ценни видове около родния им град Етрополе

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

5. Изграждане на информационна и комуникационна инфраструктура

За да се гарантира, че участието на младите хора в екологични инициативи може да се поддържа във времето, трябва да им подсигурим обучението и да изградим увереността им да извършват екологични и приятелски за природата дейности на открито, без да бъдат придружавани от надзираващи ги лица. Поради това трябва да има комуникационна инфраструктура за разпространение на информация, опит и ресурси, свързани с опазването на околната среда. По време на изпълнението на проекта „За всеки, спасил дърво“, партньорствата и сътрудничеството, които бяха използвани чрез инициативите на проекта между партньорите и младите хора от местните общности, са жизненоважна характеристика на наследството, оставено от проекта и в това отношение бяха постигнати забележителни резултати. Въз основа на опита, натрупан по време на изпълнението на проекта, смятаме, че следните стъпки ще подобрят участието на младите хора в екологични инициативи:

- Изграждане на информационни канали между училища и различни образователни институции с природозащитни групи за опазване на дивата природа / природни обекти. Това ще осигури продължаващи възможности за техните ученици да се ангажират с природната среда.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- По-добри връзки между младите хора, които са запалени по опазването на околната среда и младите хора, които не са добре свързани с природата. Тази връзка може да бъде изградена чрез практически дейности на терен и да продължи към формирането на нови групи. Други да се свържат чрез съвместни обучителни събития или семинари.
- Широко използване на високотехнологични канали за комуникация. Споделянето на информация е по-лесно поради новите уебсайтове и използване възможностите на социалните мрежи. Добър пример тук е съвместната база данни (СБД), създадена по време на изпълнението на проекта „За всеки, спасил дърво“.
- Подобрени управленски структури, нови планове за управление, подобрите политики за ръководене на доброволците са сред необходимите подобрения на капацитета, които гарантират, че младите хора ще останат активни и ефективни участници в различни екологични инициативи.
- Създадените материали, оставени като наследство от изпълнението на проекта „За всеки, спасил дърво“ (уебсайт, работни книги, ръководства за добри практики и др.), трябва да се разпространяват чрез съществуващите комуникационни мрежи.

VII. КООРДИНАЦИЯ, ИЗПЪЛНЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И ФИНАНСИРАНЕ

Тази стратегия е предназначена предимно за неформални ситуации, при които участието обикновено е доброволно, но в изпълнението на

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

стратегията могат да участват и различни правителствени и неправителствени организации, както и частни и бизнес ориентирани субекти. Поради това координацията и изпълнението на такава стратегия е сложна задача и усложненията идват от две направления: първо, поради разнообразието на участниците, които могат да участват в ангажирането на младите хора в екологичните инициативи, и второ, поради динамичния и отворен характер на стратегията, който позволява нейното постоянно надграждане и усъвършенстване. Инициативите, които ще бъдат предложени и които са в съответствие със стратегията, могат да бъдат организирани и контролирани от различни заинтересовани страни, които притежават експертния опит и необходимите ресурси за обучение или за вдъхновяване на въображението на младите хора да участват в екологични инициативи. Поради това огромно разнообразие от участници и организации, които могат да бъдат включени в различни екологични инициативи, ние смятаме, че най-добрият метод за координация ще бъде Отвореният метод на координация (ОМК). Това е процес на създаване на политики или регулаторен инструмент, който не изисква законодателни инициативи, а е метод на меко управление, който има за цел да разпространи най-добрите практики и да постигне сближаване по отношение участието на младите хора в екологични инициативи. Тъй като законодателството не може да се използва като инструмент за постигане на сближаване между различни организации, които могат да бъдат включени в процеса на развиване на разбиране у

Проектът №СВ007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

младите хора за значението на природната среда, ОМК разчита на други механизми. Тези механизми включват установяване на насоки, които могат да помогнат на различните организации, които участват в подобни инициативи, да се учат една от друга и следователно да подобрят своите вътрешни политики в областта на околната среда. Предложената стратегия може да се използва именно като ръководство за постигане на по-добро участие на младите хора в различни екологични инициативи. Съвместни бази от данни също може да бъде подходящ инструмент за координация и мониторинг на екологични инициативи. Добър пример е Съвместната база данни, която е разработена в рамките на изпълнението на проекта „За всеки, спасил дърво (FOREST)“.

Финансиране

Различни финансови инструменти и мерки, както на национално равнище, така и на ниво ЕС могат да бъдат използвани в подкрепа на екологичните инициативи, насочени към включването на младите хора:

- Подобряване на уменията на младежките организации и доставчиците на услуги за младите хора за привличане на външни финансови ресурси за разработване, финансиране и управление на проекти
- Осигуряване на средства от държавния бюджет за включване на младежта в екологични инициативи

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

- Осигуряване на средства от общинските бюджети за младежки програми и екологични дейности
- Осигуряване на подкрепа за включването на младите хора в екологични инициативи чрез програмата Еразъм+ ([Erasmus+](#))
- Осигуряване на подкрепа за целенасочени дейности за развитие на младежта и зелено предприемачество чрез фондове на ЕС в рамките на оперативни програми „Развитие на човешките ресурси“, „Административен капацитет“, „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“, „Регионално развитие“, както и чрез „Програмата за развитие на селските райони“.

Проектът №CB007.2.32.170 “За всеки спаси дърво (FOREST)” е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия

Литература

EWERT, AL., GR. PLACE, J. SIBTHORP, Early-Life Outdoor Experiences and an Individual's Environmental Attitudes Published Online: 18 Oct 2011

Franz X. B., 2010. The Influence of Short-Term Outdoor Ecology Education on Long-Term Variables of Environmental Perspective. The Journal of Environmental Education, Pages 17-29

Franz X. B., 2010. The Influence of Short-Term Outdoor Ecology Education on Long-Term Variables of Environmental Perspective. The Journal of Environmental Education, Pages 17-29

Keniger, L., et al. 2013. What are the Benefits of Interacting with Nature? Int. J. Environ. Res. Public Health, 10 (3), 913-935

UNESCO Operational Strategy on Youth 2014-2021

Проектът №CB007.2.32.170 "За всеки спаси дърво (FOREST)" е съфинансиран от ЕС посредством програмата Интеррег –ИПА България-Сърбия